

Yashil

IQTISODIYOT

va

TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 964 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeovich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Kursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Mamlakatimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Hakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях.....	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdoning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyoro Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилова Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati.....	206
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari.....	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlar.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	
Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов	283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи	
Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	290
Xannarov Komiljon Karimovich	
Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili	296
Yoqubov Murodjon Valibekovich	
Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий	302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли	
O'zbekiston qishloq xo'jaligida Osiyocha ishlab chiqarish usuliga asos solinishi	306
Abdulla Abduqodirov	
Kichik biznes korxonalari ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilish yo'llari	312
Nasrullayev Feruz Furqatovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy adolat – barqaror rivojlanish kafolati	318
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
“Istiqlol” memhonxonasi reklama faoliyati tahlili	322
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda asosiy belgilovchi omillar	328
Xaydarov Xurshidbek Latipjonovich	
Enhancing Industrial Efficiency through Integrative Sustainability Approaches	334
Kholmukhamedova Feruza	
Современные способы получения нефтяных битумов	338
Юлдашев Норбек Худайназарович, Махмудов Мухтор Жамолович, Комолов Руслан Илхомбекович	
O'zbekistonda agrobiznes orqali hududlarni rivojlantirish masalalari	342
Islomov Jamshed Davronovich	
Зарубежный опыт трансформации железнодорожной транспортной системы	347
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat xususiy sherikligini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	351
Qurbanov Jumanazar Omonovich	
Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish hamda hisob siyosatini shakllantirish	354
Uzakov Utkir Abdusattarovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	357
Gulbayeva Feruza Islamovna	

Ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish	364
Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich, Boliyev Bahromjon Rustam o'g'li	
Mamlakatimizda turizm sohasini istiqbolda rivojlantirishga ta'sir etuvchi ekzogen omillar tahlili	369
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining masofaviy va boshqa xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirish masalalari.....	378
Ortiqov Oybek Abdullayevich	
Transport infratuzilmasining xususiyatlari.....	390
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Asosiy vositalarni xalqaro standartlar asosida hisobga olish tartibi	394
Shermamatov Sirojiddin Xaydarovich	
Logistika jarayonlarida raqamli yechimlar.....	399
Yarashova Vasila Kamalovna, Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
To'g'ridan to'g'ri sug'urta qilish operatsiyalari bo'yicha daromadlarning hisobini takomillashtirish.....	403
Abdusaidov S.J.	
Venchur kapitali: kelib chiqish tarixi va ilg'or horijiy tajribalar.....	409
Do'stov Firuz Ilxomovich	
Анализ статистического исследования рынка паломнического туризма в республике узбекистан	414
Мустаева Шохида Саъдуллаевна	
Структурно-функциональный анализ гастрономического туризма в республике узбекистан	420
Салиева Екатерина Сергеевна	
Вопросы привлечения внешнего финансирования металлургических предприятий в узбекистане.....	427
Татьяна Будей	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishning afzalliklari	431
Khusanov Nodirbek Djumanazarovich	
Innovatsion g'oyalar va yangi ilmiy ishlanmalar asosida innovatsion mahsulotlar yaratishning boshqaruv tizimi samaradorligini oshirish yo'llari.....	437
Daliyev Xusan Xojakbarovich	
Macroeconomic factors in the development of the banking performance	442
Mamadiyorova Madina Nuriddin kizi, Dr.Susanti Kurniawati, X.S.Umarov	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	449
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	
Ecological sustainability and trade: economic and environmental implications of uzbekistan's accession to the WTO	453
Mironshokh Sattarov, Denny Andriana, Sirojiddin Yangiboyev	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishni o'ziga xos tendensiyalari.....	458
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishning ilmiy – nazariy asoslari.....	468
Davletov Po'lat Torabayevich	
Ekoshahar tashkil etishda "yashil" belbog' hamda "yashil" makonning o'rni	476
Karimova Muqaddas Zabixullayevna	
Необходимость изучения механизма управления социально-трудовыми отношениями при переходе республики узбекистан на "зеленую" экономику.....	479
Раматов Зафарбек Жуманиязович	

Klasterlarning rivojlanish tarixi, ularning o'ziga xos xususiyatlari va raqobatbardoshlikdagi o'rni.....	482
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	
Soliqlarni raqamlashtirish: QQS ning muammo va istiqbollari	486
Abdulxayeva Shahnoza Muhammadiyevna	
Dehqon va tomorqa xo'jaliklarida sug'oriladigan yerlarning unumdorligini oshirish yo'llari.....	492
Xo'jageldiev Chorshanbi Pardayevich	
Topical issues of analytical support for financial resources management of business entities in modern conditions	498
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Исследование цифровой валюты центрального банка как новой формы денег	506
Якубова Шамшинур Шухратовна	
Структуризация прибыли предприятия, факторы формирования и выявление резервов её повышения.....	513
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Xorijiy mamlakatlarda oilaviy migratsiya masalalari.....	517
Kadirova Zulayho Abduhalimovna, Gaziyeva Sulxiya Saidmashrafvna	
Ta'limda innovatsion tadbirkorlikning tarixiy rivojlanishini asosiy bosqichlari.....	522
Madaminova Xusnidaxon Shuxratovna	
Integratsiya jarayonida bog'dorchilikda klasterlarni barpo qilishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar va tarkibiy o'zgarishlarga ta'siri	526
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Banklarning moliyaviy xavfsizligi va uning iqtisodiy xavfsizlikka ta'siri.....	532
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Qishloq xo'jaligida pillachilik biznesini rivojlantirish istiqbollarini belgilash jarayonini ekonometrik modellashtirish.....	535
Turgunov Odilbek Maripovich	
Zamonaviy pul-kredit siyosatining iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi rolini baholash.....	542
Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich	
The unique characteristics of governance systems in various countries: a comparative analysis.....	549
Bozorboev Otamurod Nurmuxammad ugli, Denny Andriana, Usmanov Bunyod	
GREEN ECONOMY AND GREEN CHEMISTRY: principles, priorities, advantages and it's impact to the future.....	553
Fozilova Firangiza Komilovna, Zokirova Ferangiz Zafarovna	
Kichik biznesda yoshlar tadbirkorligini shakllantirish va rivojlantirishning mohiyati va ahamiyati.....	557
Karimova Mavjuda Boxodirovna	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	562
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o'g'li	
Temir yo'l transportida yuk tashish samaradorligining iqtisodiy negizi tushunchasi va xususiyati.....	568
Shukurova Sultana Said Sultanovna	
Tashqi savdo va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi o'zaro aloqalarining hozirgi holati va tendensiyasi.....	572
Hayitova Nigora Ilxomovna	
Mamlakat tashqi qarzini boshqarishning samarali yo'llari	576
Choriyev Fazliddin Ishkuvatovich	
A comparative analysis of investment risk management in the non-profit sector	583
Rakhimov Shoxrux Abduqaxxor O'g'li, Muhamad Arief Ramdhany	
Роль налога на доходы физических лиц в формировании бюджета узбекистана.....	587
Наврозова Фарогаhton	

Принцип работы электронных денег в форме электронных кошельков в банковском секторе	592
Ширинова Шохсанам Собир кизи	
Дальнейшее повышение эффективности деятельности постов удаленного электронного декларирования путем преобразования их структуры и алгоритма взаимодействия	598
Вахидова Феруза Алимовна	
Ishbilarmonlik muhitining mohiyati hamda uni baholashning zamonaviy usullari	603
Majidov Faxriddin Abdurazzok o'g'li	
Davlat moliyaviy siyosatining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	609
Jabborova Dilafruz Sodiq qizi	
Mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishida kichik biznes subyektlari faoliyatining ahamiyati	614
Ismoilov Narimonjon No'monjon o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	619
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Telekommunikatsiya sanoatining rivojlanish tendensiyalari	625
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
O'zbekistonda xizmatlar sohasi va uning amaldagi holati tahlili	631
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning atrof-muhitni yaxshilash va iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashish munosabatlari tahlili	637
Raximova Mohinur Dilshod qizi	
OTMlarining ta'lim faoliyatini boshqarish jarayonida qo'llaniladigan innovatsion shakl va metodlar	645
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsiya loyihalari samaradorligini baholashda moliyaviy modellashtirishning muhim jihatlari	651
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich, Zokirova Feruza Farxod qizi	
Internal factors influencing the competitiveness of the textile industry	657
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Mamlakatimiz tijorat banklari aktivlari samaradorligini baholash dolzarbligi	662
Xolmuradov Musurmon Avlaqulovich, Baltabaev Maxmud Toshpo'latovich	
Xalqaro bozordagi eng katta birlashish va sotib olish (m&a) opertsiyalari bo'yicha tahlili	667
Ahamdjonov Abdulloh Ahadjon o'g'li	
The impact of markets for innovative banking products on the economy	675
Abdurakhimova Dilara Karimovna	
Increasing the effectiveness of using marketing tools in public transport	686
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, G'iyosidinov Boburbek Baxtiyor o'g'li, Wang Cheng	
E-commerce strategies for global market expansion	694
Allanazarova Dilnoza, Gulnora Abdurakhmanova, Vanessa Gaffar	
Chinese commercial banks experience in asset diversification	704
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Issues of greening the economy in ensuring sustainable economic growth	708
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
“Риск-ориентированный надзор в банковском секторе узбекистана: актуальные практики и вызовы”	712
Суюнов Жасур Бозорович	
Рейтинг устойчивости субъектов предпринимательства: некоторые теоретические и практические аспекты	715
Исроилов Баходир Ибрагимович, Ibragimov Boburshoh Boxodir ugli	

Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish amaliyotini takomillashtirish yo'llari.....	718
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
O'zbekistonda moliyaviy razvedka xizmati faoliyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	725
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li, G'aniyev Samariddin Murodullo o'g'li	
Передовые методы сбора данных для точных маркетинговых исследований	730
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Budjet tashkilotlarida ichki auditni tashkil etish va uning uslubiyotini takomillashtirish.....	733
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda logistikaning nazariy va uslubiy asoslari.....	740
Mirzanova Nozima Maratovna	
Tijorat banklarining transformatsiyalash jarayonlarini masofaviy bank xizmat turlari orqali rivojlantirish	744
Farmanova O'g'iloy Aliqul qizi	
Budjet daromadlarini shakllantirishning xorij tajribasi	748
Saipnazarov Shaylavbek Aktamovich	
Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar – o'zbekistonni yanada rivojlantirish strategiyasining tarbiyaviy omili.....	753
Gulxayo Samandarova Abdulkarim qizi	
Potential of vineyard tourism in Cappadocia region	761
Xashimova Shaxnoza Shuxrat qizi	
Aloqa xizmatlarini ko'rsatishning bugungi muammo va yechimlari.....	767
Shirinova Gulnoza Xudoyor qizi	
Mamlakatlarga xos xatarlarni baholash metodologiyalari tahlili	771
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Tijorat banklarida faktoring operatsiyalariga ta'sir qiluvchi omillarning empirik tahlili	779
Usmonov Farrux Farxodovich	
A Comprehensive Analysis between Entrepreneurship and Unemployment in Uzbekistan.....	787
Shomurodov Tokhir Boymurod ugli, Rakhmonov Bekzod Sharibjon ugli, Kuziyeva Gulnoza Rashidovna	
English language competency as a catalyst for promoting sustainable development education in economics programs	792
Askarova Feruza Abdullaevna	
O'zbekiston misolida inson kapitali va tadqiqotlar boshqaruvini tadqiq qilish.....	798
Abdullayev Baxodir	
The role of insurance enterprises in securing global maritime trade.....	804
Sohibjamol Abirkulova	
Fond bozori orqali investitsiya faoliyatini moliyalashtirish yo'llari.....	809
Haydarov O'ral Axmadovich	
Bozor bahosi usullari asosida loyiha tannarxining bir qismi sifatida mehnat xarajatlarini hisoblashning iqtisodiy modeli.....	815
Suvonov Bekniyoz Baxtiyor o'g'li	
Анализ теоретического основы государственного внутреннего финансового аудита Республики Узбекистан.....	821
А.Нурниязов, Б. И. Исроилов	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaning ahamiyati.....	829
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li, Shomurodov Tohir Boymurod o'g'li, Botirova Hulkan Olimjonovna	
Innovatsion biznesni rivojlantirishning nazariy jihatlari.....	836
M.E.Ostanova	
O'zbekiston respublikasi davlat budjeti daromadlarini o'rta muddatli prognozlash.....	841
Fayzullayev Doston Mahmud o'g'li	

Conceptual Foundations of Applying Public-Private Partnership Mechanisms in the Tourism Sector	847
Saidov Utkir Uralboyevich	
Tijorat banklarining likvidligini ta'minlashda xorij tajribasi.....	852
Sattorova Nasiba G'anijon qizi	
Sanoat tarmog'ini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini statistik baholash.....	856
To'rayeva Zilola Turg'unovna	
Tadbirkorlik faoliyatida mijozlar bilan barqaror aloqalarni o'rnatishda CRM strategiyalarining roli.....	860
Xalilova Nafisa Komilovna	
Ways to improve the efficiency of banking services in our country	863
Muminova Masuda Bakhtiyorovna	
Agrar sohada investitsion loyihalarni tutgan o'rni va o'ziga xos jihatlari.....	867
Utanov Bunyod Kuvandikovich	
Анализ тенденций развития инновационной деятельности свободных экономических зон узбекистана.....	872
Ачилова Ширин Шавкат кизи	
Korxonani boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari	880
Nazarov Sherzod Abdusattor o'g'li	
Роль акционерных обществ в национальной экономике: анализ вклада крупных акционерных обществ в валовой внутренний продукт Узбекистана, их роль в создании рабочих мест и осуществлении инновационной деятельности	884
Халекеева Зоя Пирниязовна, Эшов Алишер Ахтамович	
Investitsiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini shakllantirishning mohiyati va nazariy asoslari	888
Ashurov Azizbek Asqaraliyevich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarining ahamiyati	892
Xakimova Gulzora Jamshidovna	
Xorijiy mamlakatlar miqyosida elektron xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari va ularning ko'rsatkichlari.....	896
Xudoyorova Mehrangiz	
Iqtisodiy o'sish samaradorligini ta'minlashda tabiiy va moliyaviy resurslardan unumli foydalanish masalalari.....	901
Xomidova Kamola G'olib qizi	
"Silk road stations" turizm rastalarini tashkil etish loyihasini amalga oshirishning tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlari	907
Suxrob Ramazonovich Bobokalonov	
Investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda fond bozorining rolini oshirish mexanizmlari.....	916
Kamilova Iroda Xusnitdinovna	
Transport xizmatlari bozorini shakllantirish va rivojlantirishda ahamiyati	921
Muxtorova Indirabonu Yasharbek qizi	
Banklarda kredit operatsiyalari hisobi va tahlilini takomillashtirish yo'llari.....	927
G'olib Tashmanov, Hilolaoy Egamberdiyeva	
Innovatsion iqtisodiyotda telemeditsina xizmatlarini tashkil etishning zamonaviy shakllari.....	933
S.M. Raximova	
Marketing tadqiqotlarining iqtisodiy mazmuni, turlari va bozorni segmentlarga ajratish masalalari.....	937
Valiyeva Aziza	
G'allachilik klasterlarini shakllantirishning zarurati, bosqichlari va faoliyatining xususiyatlari.....	942
Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	

Boshqaruv hisobi tizimida budjetlashtirishning nazariy-metodologik jihatlari	949
Urmanova Umida Xakimdjanoyna	
Пути обеспечения инвестиционной привлекательности коммерческих банков узбекистана на основе зарубежного опыта	954
Тилеумуратов Азамат Азатович	
Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	959
Ozatbekov Yusupxon Farxod o'g'li	

TEMIR YO'L TRANSPORTIDA YO'LOVCHI TASHISH FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI

ORCID: 0009-0006-8131-9305

Ozatiebekov Yusupxon Farxod o'g'li

Toshkent davlat transport universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: mazkur maqolada temir yo'l transportida yo'lovchi tashishning iqtisodiy asoslarini rivojlantirishni belgilab beruvchi asosiy yo'nalishlar, temir yo'l transporti yo'lovchi tashish faoliyatini iqtisodiy rivojlantirishning asosiy vazifalari, O'zbekistonda temir yo'l transporti ishi ko'rsatkichlari tendensiyalari tadqiq etildi, temir yo'l transportini tarkibiy isloh qilishning eng muhim shartlari ko'rsatib berildi, tahlil natijalariga ko'ra, o'rganilgan muammolar tizimlashtirildi, shu bilan birga temir yo'l transportida yo'lovchi tashish faoliyatini strategik integratsiyalash tamoyillari va temir yo'l transportida yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirish modeli taklif etilgan.

Kalit so'zlar: temir yo'l yo'lovchi tashishning tashkiliy-iqtisodiy asosi, imitatsion model, yo'lovchilarga xizmat ko'rsatish, transport logistika tizimi, vazifalar irarxiyasi, transport kompleksi, transport-ekspeditsiya, xizmatlar bozori, temir yo'l transport infratuzilmasi, asosiy yo'nalishlar, logistik konsepsiya imitatsion model.

Abstract: in this article, the main directions defining the development of the economic foundations of passenger transport in rail transport, the main tasks of the economic development of passenger transport activities in rail transport, trends in the indicators of the work of rail transport in Uzbekistan were studied, the most important conditions for the structural reform of rail transport were outlined, according to the results of, at the same time, the principles of strategic integration of passenger transport activities in rail transport and a model for the development of passenger transport activities in rail transport have been proposed.

Key words: organizational and economic basis of railway passenger transport, imitation model, Passenger Service, transport Logistics System, hierarchy of tasks, transport complex, transport-expedition, services market, railway transport infrastructure, main lines, logistics concept imitation model.

Аннотация: в данной статье рассмотрены основные направления, определяющие развитие экономических основ пассажирских перевозок на железнодорожном транспорте, основные задачи экономического развития пассажироперевозок на железнодорожном транспорте, тенденции изменения показателей работы железнодорожного транспорта в Узбекистане. изучены, намечены важнейшие условия структурной реформы железнодорожного транспорта, по результатам одновременно разработаны принципы стратегической интеграции пассажироперевозочной деятельности на железнодорожном транспорте и модель развития пассажиротранспортной деятельности. на железнодорожном транспорте.

Ключевые слова: организационно-экономическая основа железнодорожного пассажирского транспорта, имитационная модель, обслуживание пассажиров, транспортно-логистическая система, иерархия задач, транспортный комплекс, транспорт-экспедиция, рынок услуг, инфраструктура железнодорожного транспорта, магистральные направления, имитационная модель логистической концепции.

KIRISH

Xalqaro iqtisodiy aloqalarning barqaror rivojlanishi asosan transport faoliyati bilan belgilanadi. Dunyoda transport marshrutlari uzunligini 50 mln. kilometrdan ortiq darajada barqarorlashtirish qayd etilgan. Jahon bankining ma'lumotlariga ko'ra, hozirgi kunda "xalqaro transport bozori 2,2 trillionga teng baholanmoqda (YAIMni 6,8%)". Dunyoning aksariyat mamlakatlarida transportni YAIMda ulushi 4–9 foizni, aholi bandligida 3–7 foizni tashkil etadi[1]. Bir tomondan, transport tizimi milliy iqtisodiyotning rivojlanish darajasini, ikkinchi tomondan mamlakatning xavfsizlik darajasini aks ettiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Temir yo'l transport tizimida yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirishning nazariy-uslubiy asoslari bir qator mahalliy va xorijlik olimlarining ilmiy tadqiqotlarida o'z aksini topgan. Ingliz iqtisodchisi Entoni Venablsning fikriga ko'ra transport kompleksi bu ijtimoiy ishlab chiqarishning yuklar va yo'lovchilarni tashishga bo'lgan ehtiyojini qondirishga ixtisoslashgan xalq xo'jiligi tarmoqlari yig'indisi tushuniladi [4].

D. Bauersoksning fikricha, an'anaviy usullarga nisbatan yuk tashuvlarini tashkil etishning afzalligi va iqtisodiy samaradorligi masalalarini kiritgan holda multimodal va intermodal yuk tashuvlarini tashkil etish muammolariga alohida e'tibor qaratgan. Shu bilan birga muallif, transport tarmoqlari, transport vositalari va transport kompaniyalari o'z ichiga olgan transport tizimini alohida qayd etadi [5].

Mamlakatimiz olimlaridan G'.Samadov, A.Zoxidov, A.Gulamov va M.Ravshanovlarning fikricha "transport tizimi – bu yuk va yo'lovchilarni o'z manziliga yetkazish jarayonida o'zaro aloqasi bo'lgan transport turari va infratuzilmalari majmuasi, ya'ni o'zaro bog'liq bo'lgan transport sektorlari, mehnat resurslari hamda mamlakat iqtisodiyotini samarali bosharish maqsadida transportning barcha turlarini boshqaruv tizimi tushiniladi" [6].

TADQIQOT USULLAR

Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirish muammolarini tahlil etish bilan shug'ullangan milliy va xorijlik olimlarning ilmiy izlanishlari natijalari mazkur tadqiqotning nazariy-uslubiy asosi va tizimning ham miqdor ham sifat jihatdan baholashga xizmat qildi. Maqolani tayyorlashda abstrakt va analitik mushohada, qiyosiy va omilli tahlil, indikativ, tanlanma kuzatuv, taqqoslash, iqtisodiy-statistik, induksiya va deduksiya, indikativ, tanlanma kuzatuv, taqqoslash, korrelyatsion va regression tahlil, iqtisodiy-matematik modellashtirish, isikava diagrammasi, aniq muddatda kabi usullardan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Yo'lovchi tashish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini ta'minlash uchun xarajatlar va daromadlar o'rtasida muvozanat saqlash muhim ahamiyatga ega. Bu muvozanatni saqlashda tarif siyosatining moslashuvchanligi va xarajatlarni optimallashtirish o'zaro bog'liq jihatlar hisoblanadi. Tarif siyosatining moslashuvchanligi yo'lovchi tashish faoliyatining samarali boshqarilishida hal qiluvchi omildir. Tariflar bozor talablariga mos ravishda belgilanishi zarur, chunki yo'lovchilarning xarid quvvati va ularning iqtisodiy holatiga mos tariflar talabni oshirishi mumkin. Agar tariflar aholining imkoniyatlariga moslashtirilsa, bu yo'lovchilar sonining oshishiga va shunga mos ravishda daromadlarning ko'payishiga olib keladi. Buning uchun tariflar doimiy ravishda bozordagi o'zgarishlarga qarab qayta ko'rib chiqilishi kerak.

Shuningdek, xarajatlarni samarali boshqarish va optimallashtirish orqali ham yo'lovchi tashish faoliyatining rentabelligini oshirish mumkin. Buning uchun infratuzilmani modernizatsiya qilish, poyezdlar parklarini yangilash va texnik xizmat ko'rsatish xarajatlarni kamaytirishga qaratilgan choralarni qo'llash kerak. Xizmat ko'rsatuvchi xodimlar sonini optimallashtirish yoki ularning malakasini oshirish orqali ularning ish samaradorligini ko'tarish ham faoliyatning iqtisodiy natijalarini yaxshilashga yordam beradi. Iqtisodiy samaradorlikka erishish uchun tariflar va xarajatlar o'rtasida muvozanat saqlanishi lozim. Tariflarning bozor sharoitlariga moslashtirilishi va xarajatlarning minimallashtirilishi yo'lovchi tashish faoliyatining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Yo'lovchilarga xizmat ko'rsatish sifati temir yo'l transportida yo'lovchi tashish faoliyatining samaradorligini oshirishda hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Yuqori darajada xizmat ko'rsatish orqali yo'lovchilarning qoniqligini ta'minlash va ularni qaytadan safarga jalb qilish mumkin. Xizmat ko'rsatishning sifati, birinchi navbatda, xodimlarning malakasini oshirish orqali yaxshilanadi. Xodimlar yo'lovchilar bilan munosabatda bo'lishda professionallikni saqlashi, ularning talab va ehtiyojlarini to'liq tushunishi va tezkor ravishda hal qilishi lozim. Bu xizmat sifatini oshirishda muhim o'rin tutadi. Xodimlar muntazam ravishda malaka oshirish kurslaridan o'tishlari va yangi bilimlar bilan o'zlarini boyitib borishlari lozim. Bu yo'lovchilarga ko'rsatiladigan xizmatning barqaror va yuqori darajada bo'lishini ta'minlaydi.

Shuningdek, yo'lovchilar uchun qulayliklar yaratish xizmat ko'rsatish sifatini oshirishning yana bir muhim jihati. Poyezdlarda WI-FI kabi zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatini yaratish yo'lovchilarga safar davomida ishlash yoki moslashuvchan bo'lish imkonini beradi. Konditsionerlar va qulay o'rindiqlar esa safar davomida ularning qulayligi va hordiq chiqarish imkoniyatlarini oshiradi. Bundan tashqari, poyezdlarda boshqa qulayliklar, masalan, zaryadlovchi nuqtalar, oshxona vagonlari va boshqa xizmatlar joriy qilinishi mumkin. Umuman olganda, yo'lovchilarga qulay va sifatli xizmat ko'rsatish ularning safar davomida qoniqlash darajasini oshirish va transport xizmatlariga bo'lgan ishonchini mustahkamlash uchun zarur. Bu orqali temir yo'l transporti raqobatbardoshligini saqlab qolishi va yo'lovchilarni jalb qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

1-jadval. 2014–2023 yillarda transport turlari bo'yicha yo'lovchilarni tashish hajmi,¹ mln.yo'lovchi.

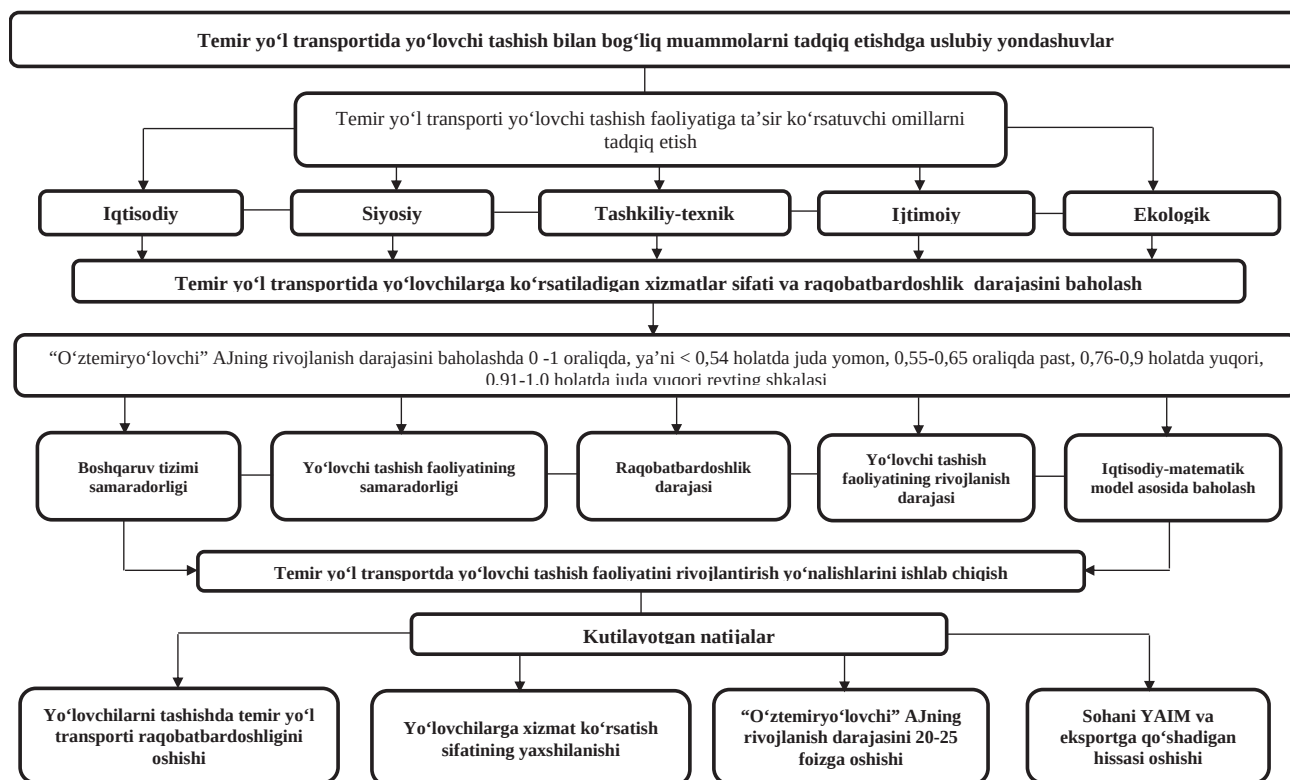
Yillar	Transport turlari				Jami
	Temir yo'l	Avtomobil	Havo	Elektr	
2014	19.1	5079.0	2,3	69.5	5169.9
2015	20.1	5293.2	2,2	64.5	5380.0
2016	20.5	5480.8	2,1	57.0	5560.4
2017	21.1	5591.3	2,2	64.4	5679.0
2018	22.1	5852.8	2,6	74.0	5951.5
2019	22.9	5915.2	3,2	83.3	6125.1
2020	6.2	5248.5	0,9	40.3	5295.9
2021	7.9	5914.2	3.0	104.6	6029.7
2022	9.0	6017.5	4.2	140.2	6170.8
2023	9.7	6270.2	5.3	166.8	6452.0

Jadvalda 2014–2023-yillar davomida transport turlari bo'yicha yo'lovchilarni tashish hajmi ko'rsatilgan. Ma'lumotlar temir yo'l, avtomobil, havo va elektr transportlari orqali yo'lovchi tashish hajmlarining yillik dinamikasini o'rganish imkonini beradi. Temir yo'l transporti orqali yo'lovchi tashish hajmi 2014-yildan boshlab biroz o'sib borgan. 2020-yildan esa sezilarli pasayish kuzatilgan. Bu pasayish ehtimol, global pandemiya va shu bilan bog'liq transportga bo'lgan cheklovlar natijasida yuzaga kelgan bo'lishi mumkin. Keyingi yillarda biroz o'sish qayd etilgan bo'lsa-da, 2023-yilda hajm hali ham pandemiya gacha bo'lgan darajaga qaytmagan. Bu holat temir yo'l transportiga bo'lgan talabning to'liq tiklanmaganligini ko'rsatadi.

Avtomobil transporti orqali yo'lovchi tashish hajmi har yili muttasil o'sgan. 2020-yilda biroz pasayish kuzatilgan bo'lsa-da, bu pasayish temir yo'l yoki havo transportidagi pasayish kabi katta emas. 2021-yildan boshlab avtomobil transporti orqali yo'lovchi tashish hajmi tiklangan va 2023-yilga kelib, eng yuqori ko'rsatkichlarga erishilgan. Bu avtomobil transportining pandemiya davridan keyingi tiklanish jarayonida tez va samarali bo'lganligini va talabning yuqoriligini ko'rsatadi. Havo transporti bo'yicha yo'lovchi tashish hajmi 2014–2020-yillar davomida nisbatan barqaror bo'lgan, lekin 2020-yilda bu hajm keskin kamaygan. Bu keskin kamayish pandemiyaning aviatsiya sohasiga katta ta'sir ko'rsatganidan dalolat beradi. Keyingi yillarda havo transporti orqali yo'lovchi tashish hajmi tiklangan va 2023-yilga kelib sezilarli o'sishga erishgan, bu aviatsiya sohasining global tiklanish jarayonida ekanligini ko'rsatadi.

Elektr transporti orqali yo'lovchi tashish hajmi ham yildan-yilga barqaror o'sgan. 2020-yilda kamayish kuzatilgan bo'lsa-da, keyingi yillarda bu ko'rsatkich tiklangan va 2023-yilga kelib eng yuqori darajaga yetgan. Bu holat elektr transportining ahamiyati o'sib borayotganini va u kelajakda transport tizimida muhim o'rin tutishi mumkinligini ko'rsatadi. Jami yo'lovchi tashish hajmi 2014–2019-yillar davomida muttasil o'sib borgan. 2020-yilda bu ko'rsatkich sezilarli darajada pasaygan. Bu global pandemiya va transport sohasidagi cheklovlar bilan bog'liq. 2021-yildan boshlab qayta tiklanish kuzatilgan va 2023-yilda jami yo'lovchi tashish hajmi eng yuqori darajaga yetgan. Bu transport tizimining pandemiya davridan keyingi tiklanish jarayonidagi muvaffaqiyatlarini ko'rsatadi. Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish faoliyatini iqtisodiy jihatdan tadqiq etishning nazariy asosi sifatida to'rt jabhadan iborat yondashuv taklif etildi (1-rasm).

¹ Ўзбекистон Республикаси Давлат Статистика қўмитаси.

1-rasm. Temir yo'l transportda yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirishning metodologik asosi².

Temir yo'l transport tizimida yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirish bugungi kunda transport sektoridagi muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Temir yo'l transport tizimi yuqori samaradorlik, xavfsizlik va ekologik tozaligi bilan ajralib turadi. Shuningdek, undagi innovatsiyalar orqali sifatli va qulay xizmat ko'rsatish, yo'lovchilar uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratish muhim ahamiyatga ega. Yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan asosiy yo'nalishlar quyidagi ilmiy nuqtayi nazardan baholanishi mumkin.

1. Infratuzilmani modernizatsiya qilish va yangilash

Temir yo'l infratuzilmasi yo'lovchi tashish faoliyatining samarali va xavfsizligini ta'minlash uchun muhim o'rin tutadi. Bugungi kunda infratuzilmani modernizatsiya qilish masalasi kun tartibida turibdi, chunki eskirgan tizimlar yo'lovchilarga xizmat ko'rsatish samaradorligini pasaytiradi. Temir yo'l vokzallari, rels yo'llari va signalizatsiya tizimlarining yangilanishi hamda avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarining joriy qilinishi yo'lovchi tashishdagi qulaylikni oshiradi.

Yangilik sifatida infratuzilmada raqamli texnologiyalardan foydalanishni ko'rsatish mumkin. Masalan, intellektual transport tizimlari orqali yo'l harakatini boshqarish, poyezdlar harakatini monitoring qilish va favqulodda holatlarga tezkor javob berish imkoniyatlarini yaratish. Bu tizimlar yo'lovchilarga safarni qulay va xavfsiz qilish bilan birga, temir yo'l xizmatlarining sifatini oshirishga yordam beradi.

2. Poyezdlar parkini yangilash va ixchamlashtirish

Poyezdlar parkining yangilanishi temir yo'l transportining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy poyezdlar ekologiyaga kamroq zarar yetkazadigan, energiyani tejaydigan va yuqori tezlikda harakatlanadigan texnologiyalar bilan jihozlangan bo'lishi kerak. Yangi poyezdlar orqali yo'lovchilarning safar davomidagi qulayligi ta'minlanishi va safar vaqti qisqartirilishi mumkin.

Bu borada gibril yoki to'liq elektr poyezdlarini joriy qilish muhim yangilik hisoblanadi. Bunday poyezdlar faoliyatida energiya samaradorligi yuqori va chiqindilar kam bo'ladi, bu esa ekologik jihatdan ham afzalliklarga ega. Shuningdek, energiya resurslariga bo'lgan xarajatlarni kamaytirish va transportning rentabelligini oshirish mumkin.

3. Xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va raqamli texnologiyalarni joriy qilish

Yo'lovchilarga xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash ularning qoniqishini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy transport tizimlarida yo'lovchilarga xizmat ko'rsatishning yuqori darajasini ta'minlash uchun turli qulayliklar yaratilishi kerak. Poyezdlarda Wi-Fi, konditsionerlar, zamonaviy o'rindiqlar, zaryadlovchi uskunalar, va bordagi ovqatlanish xizmatlari yo'lovchilar uchun qo'shimcha qulayliklar yaratishga yordam beradi.

2 Олиб борилган тадқиқотлар асосида муаллиф томонидан тузилган.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalardan foydalanish ham xizmat sifatini oshirishning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Masalan, onlayn biletlar sotish platformalari, yo'lovchilarning safarini rejalashtirish, poyezdlarning harakat jadvalini kuzatish va mobil dasturlar orqali xizmatlarni boshqarish yo'lovchilar uchun qulaylik yaratadi. Raqamli platformalar orqali xizmat ko'rsatish tizimini yaxshilash yoki avtomatlashtirish bugungi kunda juda katta yangiliklardan biri hisoblanadi.

4. Yo'lovchilar xavfsizligini ta'minlash

Temir yo'l transportida xavfsizlik masalalari doimiy e'tiborda bo'lishi kerak. Buning uchun poyezdlar, vokzallar va temir yo'l infratuzilmasi muntazam ravishda profilaktik ko'riklardan o'tkazilishi, xavfsizlik tizimlari yangilanishi kerak. Zamonaviy xavfsizlik texnologiyalari orqali yo'lovchilarning safar vaqtidagi xavfsizligini ta'minlash mumkin. Masalan, videokuzatuv tizimlari, avariya holatlarida avtomatik qo'ng'iroq qilish tizimlari va poyezdlarning avtomatik to'xtatilishi kabi texnologiyalar yo'lovchilarning xavfsizligini ta'minlashga yordam beradi.

Yangilik sifatida poyezdlarda sun'iy intellekt tizimlari asosida xavfsizlik nazoratini joriy qilish mumkin. Bunday tizimlar poyezdning texnik holatini muntazam nazorat qilib borishi, xavfli vaziyatlarni oldindan aniqlash va avtomatik ravishda ish olib borishga yordam beradi.

5. Ekologik samaradorlik va barqaror rivojlanish

Temir yo'l transporti ekologik tozaligi bilan ajralib turadigan vositalardan biri hisoblanadi. Yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirishda ekologik talablarga mos kelish muhimdir. Yangi energiya tejovchi texnologiyalardan foydalanish va poyezdlarning energiya samaradorligini oshirish barqaror rivojlanish uchun muhim hisoblanadi.

Elektr poyezdlari va energiya tejovchi tizimlarning keng qo'llanilishi chiqindilarning kamayishi va energiya resurslariga bo'lgan xarajatlarning tejalishiga olib keladi. Bu nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki iqlim o'zgarishiga qarshi kurashda ham o'z hissasini qo'shadi.

6. Marketing va yo'lovchilarni jalb qilish

Yo'lovchilarni jalb qilishda marketing va reklama ishlari muhim o'rin tutadi. Buning uchun reklama kampaniyalari, chegirmalar va maxsus takliflar orqali yo'lovchilarni temir yo'l transportiga jalb qilish mumkin. Zamonaviy marketing vositalari orqali yo'lovchilarning istaklari va talablarini tahlil qilib, ularga mos xizmatlar taklif etish mumkin.

Shu bilan birga, turizmni rivojlantirishda temir yo'l transportining rolini oshirish orqali yo'lovchilar oqimini ko'paytirish mumkin. Turizm yo'nalishlari bo'yicha maxsus reyslar, ko'ngilochar poyezdlar yoki maxsus transport yo'llari yaratish yo'lovchilarning qiziqishini oshiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirish iqtisodiy, texnik va ekologik jihatlardan barqaror rivojlanishni talab qiladi. Zamonaviy innovatsiyalar, raqamli texnologiyalar va ekologiyaga bo'lgan e'tibor orqali yo'lovchilar uchun qulay, xavfsiz va samarali transport tizimini shakllantirish mumkin. Har bir yo'nalishdagi yangiliklar yo'lovchi tashish faoliyatini yuqori darajaga ko'tarishga va raqobatbardoshlikni saqlashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Venables, A. J. (2007). Evaluating Urban Transport Improvements: Cost-Benefit Analysis in the Presence of Agglomeration and Income Taxation. *Journal of Transport Economics and Policy*, 41:173–188 p.
2. Коврижных И.В. (2016) Анализ и оценки эффективности управления в организации / И.В. Коврижных. – Барнул: АФ СибАГС – 86с. 6. Fayzullayev J.S. (2019) Improvement of Economic Efficiency of Development of Зоҳидов А.А. (2018) Марказий осиё транспорт тизимини самарали бошқариш механизмини такомиллаштириш. Иқт. фан. док. ... дис. Автореф., Тошкент.
3. Гуламов А.А. Темир йўл компаниясининг асосий капиталини иқтисодий жиҳатдан баҳолаш методологиясини такомиллаштириш ("Ўзбекистон темир йўллари" АЖ мисолида). Иқт. фан. док. ... дис. Автореф., Тошкент 2020.
4. Ярашова В.К. Ўзбекистон транспорт тизимини ривожлантиришнинг макроиқтисодий жиҳатлари. Иқт. фан. док. ... дис. Автореф., Тошкент 2022.
5. Рахимов Х.Ш. Мамлакат транспорт инфратузилмасини ривожлантиришнинг иқтисодий самарадорлигини ошириш (темир йўл транспорти инфратузилмалари мисолида). Иқт. фан. фалсафа доктори дис. Автореферат, Тошкент 2021.
6. Frederick Starr S., Filat Yildiz, Martina reiser etc. The New Silk roads: Transport and trade in Greater Central Asia. (2007) Monograph Central AsiaCaucasus institute & Silk Road Studies Programm, Washington, D.C.: Johns Hopkins University-SAIS. – 514 p.

Интернет манбалари

7. <https://data.worldbank.org/indicator/is.air.good.mt.k1>
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 февралдаги «2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида»ги ПФ–60-сонли фармони. // www.lex.uz.
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Олий Мажлиси Мурожаатномаси. 24 январь 2020 йил.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

